

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Монгол Улсын Их Хурлаас 2007 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдөр Улсын нөөцийн тухай хуулийг баталж, 2007 оны 08 дугаар сарын 24-ний өдрөөс эхлэн мөрдөж байна. Уг хуульд анх батлагдсанаас нь хойш бусад салбарын хууль тогтоомжийн шинэчлэлтэй уялдуулан 2014, 2015, 2016, 2017, 2022 болон 2023 онуудад нийт 7 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулжээ.

Эдгээр нэмэлт, өөрчлөлтүүд нь Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ болон Зөрчлийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ зэрэг бусад хууль тогтоомжийн шинэчлэлийг дагалдан хийгдсэн бөгөөд Улсын нөөцийн тухай хуулийн зорилт, үзэл баримтлалын хүрээн дэх үндсэн харилцааг хөндөөгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, тус хуульд заасан улс орны эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах, үндэсний аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх, гамшгийн хор уршгийг арилгах зориулалт бүхий бараа, материалыг бүрдүүлэх, хадгалах, тээвэрлэх, шинэчлэх, захиран зарцуулах, санхүүжүүлэхтэй холбоотой суурь харилцааг зохицуулсан зарчмын өөрчлөлт ороогүй байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д нийт 147 хууль тогтоомжийг шинэчлэхээр тусгасан. Үүний хүрээнд Монгол Улсын Шадар сайдын эрхлэх асуудлын чиглэлээр “Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна.

Улсын нөөцийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайланд үндэслэн эрх зүйн зохицуулалтыг дараах чиглэлээр боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж дүгнэв. Үүнд:

1. Орон нутгийн нөөцийн удирдлага, хяналтын тогтолцоог тодорхой болгох: Орон нутгийн нөөцөд бүрдүүлэх бараа, материалын нэр төрөл, тоо хэмжээ тодорхойгүй, хариуцах байгууллага, албан тушаалтан болон хяналтын механизм нарийвчлагдаагүй нь хуулийн хэрэгжилтийг сулруулж байна. Гамшиг, аюулт үзэгдлийн үед нэн шаардлагатай тусламжийг шууд улсын нөөцөөс гаргадаг практик нь орон нутгийн түвшинд нөөц бүрдүүлэх хөшүүрэггүй болгож байгаа тул орон нутгийн нөөцийн бүрдүүлэлт, хадгалалт, зарцуулалтын эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэн тогтоох шаардлагатай. Эдгээр зохицуулалтыг шинэчлэн тогтоосноор орон нутгийн нөөцийн бүрдүүлэлт, хадгалалт, зарцуулалт нь шат шатандаа тодорхой, хариуцлагатай, хяналттай болох бөгөөд улсын нөөцийн ачааллыг бууруулж, гамшгийн хариу арга хэмжээний шуурхай байдлыг хангах ач холбогдолтой.

2. Нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлоход мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог хангах: Стратегийн болон гамшгийн нөөцийн байршил, нэр төрөл, тоо хэмжээг тогтоохдоо шинжлэх ухааны үндэслэлтэй арга зүй, эдийн засаг, санхүүгийн бодит тооцоолол дутагдаж байна. Иймд нөөцийн хэрэгцээг төлөвлөхдөө төсөв, санхүү, худалдаа, эдийн засгийн мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоог хангах, эрсдэлийн удирдлагад суурилсан эрх зүйн үндсийг бий болгох нь зүйтэй байна.

3. Нөөцийн нэгдсэн мэдээллийн сан, цахим удирдлагыг нэвтрүүлэх: Гамшгаас хамгаалах тухай хуулиар хүлээсэн нөөц бүрдүүлэх чиг үүргийн хэрэгжилт (Засаг дарга, албад, хуулийн этгээд) практикт бодитой байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх боломжгүй байна. Иймд улсын хэмжээнд нөөцийн бараа, материалын мэдээллийн санг үүсгэж, програм хангамжид суурилсан удирдлагын менежментийг нэвтрүүлснээр нөөцийн чанар, хүрэлцээнд бодит хяналт тавих боломж бүрдэж, шаардлагатай тусламж, нөөц бэлэн байгаа эсэхэд эргэлзээгүй дүн шинжилгээ хийх боломжтой болно.

4. Агуулахын дэд бүтэц, санхүүжилтийн механизмыг шинэчлэх: Нөөцийн агуулахын насжилт ихсэж, хадгалалтын горим болон хүнсний аюулгүй байдал алдагдах эрсдэл үүссэнийг шийдвэрлэхийн тулд дэд бүтцийн менежментийг шинэчлэн хуульчлах шаардлагатай. Агуулах шинээр барих, өргөтгөх, засвар үйлчилгээний зардлыг улсын төсвөөс гадна Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд шийдвэрлэх эрх зүйн зохицуулалтыг тусгах, агуулах, барилга байгууламжид тавигдах шаардлагыг батлан мөрдүүлэх эрхийг эрх бүхий этгээдэд олгож, аюулгүй байдал, харуул хамгаалалтын журмыг хуульчлах, агуулах савыг түрээслэх замаар өөрийн орлого бүрдүүлэх эрх зүйн үндсийг нээх шаардлагатай байна. Эдгээр зохицуулалтыг нэвтрүүлснээр нөөцийн агуулахын дэд бүтэц зах зээлийн зарчмаар шинэчлэгдэх нөхцөл бүрдэж, стратегийн бараа, бүтээгдэхүүний хадгалалтын аюулгүй байдал баталгаажих юм.

5. Бараа материалыг сэлгэх үйл ажиллагааг технологижуулах: Нөөцийн бараа материалыг сэлгэх ажиллагааг зөвхөн “байршил солих” эсвэл “биеийн хүчээр зөөх” төдийхнөөр хязгаарлаж буй өнөөгийн практик алдааг засаж, хадгалалтын чанарыг баталгаажуулах нийтлэг ойлголтын томъёолол, технологийн горимын зохицуулалт байхаар хуульчлах шаардлагатай. Сэлгэлтийг зөвхөн механик хөдөлгөөн бус, бараа материалын чанарыг хадгалахад чиглэсэн нарийвчилсан заавар, стандартын дагуу, мэргэжлийн хяналтын дор гүйцэтгэдэг тогтолцоонд шилжүүлснээр нөөцийн бараа материалын хадгалалтын хугацаа, чанар, аюулгүй байдалд тавих хяналт сайжирч, хадгалалтын явцад гардаг техникийн болон технологийн алдагдлаас урьдчилан сэргийлэх боломж бүрдэнэ.

6. Гамшгийн үеийн шийдвэр гаргах ажиллагааг шуурхай болгох: Гамшиг, ослын үед улсын нөөцөөс бараа гаргахад заавал Засгийн газрын шийдвэрийг хүлээдэг нь хариу арга хэмжээ авах, хор уршгийг арилгахад цаг хугацаа алдах шалтгаан болж байна. Иймд онцгой нөхцөл байдлын үед нөөцийг Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр шуурхай гаргаж, дараа нь Засгийн газарт танилцуулан шийдвэрлүүлдэг механизмыг хуульд нэмж оруулснаар иргэдэд үзүүлэх тусламжийг шуурхай болгоно.

7. Хууль тогтоомжийн нийцэл, хэл зүйн найруулгыг сайжруулах: Улсын нөөцийн тухай хуулийг бусад салбарын хууль тогтоомжтой уялдуулан нийцүүлэх, хэл зүй, найруулгын хувьд ойлгомжгүй, зөрчилтэй зүйл, хэсэг, заалтыг засварлан, эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгох шаардлагатай байна.

Дүгнэж хэлбэл, Улсын нөөцийн тухай хуулийг зөвхөн ерөнхий чиг үүрэг заасан бус, шинжлэх ухааны тооцоололд суурилсан, эдийн засгийн үр ашигтай, гамшгийн үед шуурхай ажиллах чадвартай, төлөвлөлт, хадгалалт, сэлгэлт, санхүүжилт гэсэн бүх шатанд нарийвчилсан процесс, стандарт, хариуцлагыг тодорхой болгосон “Процессын хууль” болгон шинэчлэх шаардлагатай байна.

Иймд Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг хууль зүйн үндэслэл, практик хэрэгцээ шаардлага болон уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний санал, дүгнэлт, зөвлөмжид үндэслэн Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нийцүүлэн боловсрууллаа.

Хуулийн төслийн бүтэц 7 зүйлтэй байх бөгөөд зарим хэсэг, заалтыг шинээр нэмэх, өөрчлөн найруулах, нэмэлт оруулах, өөрчлөх, хасах, хүчингүй болгох, хуулийг дагаж мөрдөх хугацаа гэсэн бүтэцтэй, 1 зүйл, 8 хэсэг, 24 заалт нийт 33 нэмэлт, өөрчлөлт орж байна. Үүнд:

- Шинээр нэмж орох – 1 зүйл, 3 хэсэг, 11 заалт;
- Өөрчлөн найруулах – 3 заалт;
- Нэмэлт орох – 2 хэсэг, 5 заалт;
- Өөрчлөх – 1 хэсэг, 5 заалт;
- Хасах - 1 хэсэг;
- Хүчингүй болгох – 1 хэсэг байна.

Ингэснээр хуулийн 32 хувьд нэмэлт, өөрчлөлт орж байгаа бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан нэмэлт, өөрчлөлтийн хэлбэрээр боловсруулах шаардлагыг хангаж байна.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах эерэг үр дагавар гарна гэж үзэж байна. Үүнд:

1/ Хуулийг хэрэгжүүлэх явцад практикт тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл арилж, улсын нөөцийн үйл ажиллагааг шуурхай, үр дүнтэй зохион байгуулах эрх зүйн таатай орчин бүрдэнэ.

2/ Орон нутгийн нөөцийг тогтоосон хэмжээнд бүрдүүлэх, хадгалах, зарцуулах, хяналт тавих үйл ажиллагааны чиг үүрэг, хүлээх хариуцлага тодорхой болсноор гамшгаас хамгаалах орон нутгийн чадавх дээшилнэ.

3/ Улсын нөөцийн бараа, материалын үлдэгдэл, хөдөлгөөнийг мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан хянах нөхцөл бүрдэж, нөөцийн удирдлага, төлөвлөлт болон зориулалтын дагуух зарцуулалт сайжирна.

4/ Орон нутгийн нөөцийг бие даан бүрдүүлснээр тухайн бүс нутагт тохиолдсон гамшиг, ослын үед нэрвэгдэгсдэд нэн шаардлагатай тусламж, үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай хүргэх удирдлагын тогтолцоо бүрдэнэ.

5/ Улс орны хэмжээнд гамшгаас хамгаалах бэлтгэл ажил, хариу арга хэмжээ авах бэлэн байдлын түвшин чанарын шинэ шатанд гарна.

6/ Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн байгууллагын бүтэц, орон тоонд өөрчлөлт орохгүй бөгөөд шинээр салбар нэгж, ажлын байр бий болохгүй.

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой бүрэн нийцнэ.

Улсын нөөцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд 13.1.30 дахь заалт “Улсын нөөцийн тухай хуульд заасны дагуу улсын нөөцийн бараа, материалыг шинэчлэх, сэлгэх зорилгоор борлуулсан борлуулалт болон тухайн зориулалтаар нөхөн бүрдүүлэхээр худалдан авсан бараа”-г албан татвараас чөлөөлөхөөр тусгана. Цаашид шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомж байхгүй болно.